

L'ESTUDI DE LA PIRATERIA A TRAVÉS DELS AVISAMENTS COSTANERS. REPLEGAMENT CRISTIÀ I SETGE ISLÀMIC A LA VALÈNCIA DE LA TRANSICIÓ A LA MODERNITAT: 1480-1520

SUMARI

- I. La defensa antipirata i el seu reflex documental: els albiraments d'enemics.-
II. Els avisaments costaners sobre els pirates musulmans: 1480-1520.- III. Els
avisaments costaners sobre els pirates cristians: 1480-1520.- IV. Balanç fi-
nal.

En pla sintètic, es podria afirmar que les fonts per a l'estudi de la pirateria poden ésser de tres tipus: privades, de l'administració reial i de l'administració municipal¹. Sense restar importància a les dues primeres fonts documentals, les informacions que proporciona l'Arxiu Municipal de València, en referència al problema del cors, han de considerar-se com a excepcionals per llur diversitat i sobretot per llur continuïtat. El present treball se centra en una de les fonts locals essencials per a l'estudi de la pirateria a través de les notícies rebudes en el si del Consell de la capital valentina, durant el període 1480-1520, i per a l'àmbit geogràfic que, tot tenint com a prioritat les costeres valencianes, es refereix també a l'àrea dels Països Catalans de la Corona d'Aragó i per extensió a tota la façana peninsular mediterrània.

I. LA DEFENSA ANTIPIRATA I EL SEU REFLEX DOCUMENTAL: ELS ALBIRAMENTS D'ENEMICS

Entre les cartes que hem tingut l'oportunitat de revisar, en la secció de Lletres Missives de l'Arxiu Municipal de València, n'hem trobat algunes amb una tipologia ben definida, que poden qualificar-se com a avisos costaners². Gràcies a aquestes,

¹ Entre les fonts privades ressalten els contractes d'assegurances davant de possibles pèrdues de mercaderies i vaixells per accions pirates. Els protocols notariais són fonamentals per a l'estudi d'aquesta qüestió. Altrament, les fonts de l'administració reial proporcionen notícies molt diverses: legislació reguladora de la guerra de cors, armaments d'embarcacions corsàries, legislació repressora de la pirateria, reclamacions de mercaders perjudicials, etc. En les fonts locals es pot trobar també certa informació d'aquest tipus, relacionada amb caprius, hòmens forçats a galeres o avisaments costaners, entre altres.

² Des de l'últim terç del segle XV, com a mínim, foren arreplegats aquests avisos en els llibres de Lletres Missives, tot obeint un patró semblant que no canvià amb el pas del temps. El primer avísament que hem trobat nosaltres és del tenor següent:

podem conèixer, a grans trets, la freqüència de la presència pirata en aquests mars i els seus principals objectius. També, en virtut seva, som capaços de detectar el tipus de vaixell emprat en les incursions, la seua procedència, quins mars foren els preferits pels enemics i tota altra gamma de detalls interessants, connectats amb la natura dels diferents gèneres de pirates o corsaris rivals. Convé deixar constància, això sí, que és molt probable que no tots els avisaments foren enregistrats en els llibres de Lletres Missives; bastants, segurament, no meresquen l'atenció de l'escrivà corresponent i es perdé la constatació de llur existència³. Per aquesta raó, la font no pot entendre's com un instrument facilitador d'uns resultats rigorosos de recompte quantitatiu. Així, encara que usualment se segueixen els mateixos criteris de redacció de les notes d'avís, no pas en tots els casos s'atribueix importància a alguns conceptes que integren el que podríem anomenar l'avisament tipus o patró⁴. No obstant això, la detecció de l'activitat pirata en aquestes aigües depèn, en un alt percentatge, d'aqueixos avisos que esdevenen imprescindibles a l'hora de fixar-hi la intensitat, per exemple, de la presència islàmica.

II. ELS AVISAMENTS COSTANERS SOBRE ELS PIRATES MUSULMANS: 1480-1520

Entre els anys 1480 i 1520 trobem 230 albiraments, dels quals almenys 149 (64,78%) corresponen a vaixells islàmics. Aquesta xifra pogué ésser major, ja que manquem d'informacions per al sexenni 1490-1495 i per als anys 1510-1512. Altrament, cal pensar que un bon nombre dels avisos, en els quals no s'esmenta l'origen dels pirates, hagué d'ésser relatiu a corsaris sarraïns. Hi ha 51 casos en què ignorem la procedència dels enemics i que equivalen al 22,17% del total. Per últim, convé no menysprear el desconegut percentatge d'aquells albiraments que no foren arreplegats en la documentació municipal de manera conscient o per oblit de l'escrivent corresponent⁵. Malgrat tot, les dades de les quals disposem són suficients

«Als honrats e discrets los justícia e jurats de la vila de Morvedre. De Nós, los jurats de la ciutat de València, Salut e honor.

Certificam-vos, ara de present, haven reebuda una letra dels jurats e prohòmens de la ylla d'Iviça, en la qual n-s han fet saber que divendres prop passat, en hora de prima son, una galea e una galiota de moros foren a Portmany, de la dita ylla, e feriren en la Vayll de la Ecclesia de Sent Anthoni e allí feren gran dan. E on vos certificam de les dites coses perquè siats en bona guarda que dan o mal no puxats pendre per les dites galea e galiota e escrivets d'aquest fet a vostres primers vehíns de la marítima per tal que d'uns en altres puxa ésser sabut prestament e dats al portador de la present son salari quatre sous.

Scrita en València, dimarts hora de vespres sonants a XXV dies de juliol del any de la Nativitat de Nostre Senyor M CCC LXXIII.

Semblant letra fon tramesa als honrats los justícia e jurats de la vila de Cullera. E que donen al portador d'aquella cinch sous.»

Arxiu Municipal de València (AMV), Lletres Missives, g³-3, f. 36 r.

³ L'11 de juliol de 1496, per exemple, s'escrivia una carta d'agraïment a la vila d'Eivissa per l'avís que el patró de llaüt Joan Fullana havia dut a València el dia 7 del mateix mes. S'hi comunicava, igualment, el pagament de 10 lliures per aquest servei. AMV, Lletres Missives, g³-33, f. 15 v. Aquesta lletra també feia referència a una altra notícia idèntica arribada a València pel sistema d'avisaments costaners. Ni el text que portà Joan Fullana ni el que vingué a través de xarxa d'alertes no s'han conservat.

⁴ Cf. notes 13, 14, 18, 22, 23, 31, 33, 43, 47, 49, 51, 53, 54, 55, 58, 60, 62 y 68, per exemple.

⁵ Els llibres de Lletres Missives revisats han segut: g³-29, que comprenen els anys 1478-1481; g³-30, 1481-1484; g³-31, anys 1485-1488; g³-32, anys 1488-1489; g³-33, anys 1496-1502; g³-34, anys 1502-1505; g³-35, anys 1505-1508; g³-37, anys 1509-1511; g³-38, anys 1511-1514; g³-39, anys 1514-1516; g³-40, anys 1516-1518 i g³-41, anys 1518-1521.

per a establir un balanç de la tendència de llarga durada que es devia remuntar fins al segle XIV. Precisament, gràcies al fet que som capaços de tornar en el temps fins als començaments del fenomen pirata, podem analitzar i comprendre millor les seues fases posteriors. En aquest sentit, a través de les notificacions procedents del sistema d'avisos podem apreciar quatre etapes prou ben delimitades:

1) 1370-1430. Si al llarg de tot els tres-cents la presència de la pirateria islàmica en aigües catalanes fou limitada i esporàdica, des de l'últim terç del segle XIV, el percentatge de localitzacions d'embarcacions de pirates musulmans, en comparança al de cristians, representa unes estadístiques molt superiors al 50% i assoleix en alguns decennis índexs per damunt del 90% del total.

2) 1430-1470. En aquest període, s'hi aprecia una disminució relativa a la pressió islàmica que es tradueix en una davallada considerable de la seua participació puntual sobre el total dels albiraments. Mai no s'arribarà a valors propers al 50%, sempre dins d'una tònica depressiva que va del 48 al 13% en els decennis límit.

3) 1470-1500. Les dècades finals del segle XV contemplaran una diàfana tendència a la resistència en la recessió observada per al període anterior. Per tant, de valors pròxims al 13% es passarà a percentatges que s'acostaran al 30%.

4) 1500-1520. Serà en aquesta època quan es definesca més clarament la pressió sarraïna sobre les costes de la Confederació. Els albiraments d'enemics musulmans hi arribaran fins a la significativa xifra del 75% del total de la mitjana per a l'etapa.

QUADRE I

ALBIRAMENTS DE VAIXELLS MUSULMANS, 1370-1520

1370-79	11	d'un total de	12	albiraments, equivalents al	91,66%	del total.
1380-89	39	"	41	"	95,12%	"
1390-99	35	"	40	"	87,50%	"
1400-09	22	"	26	"	84,61%	"
1410-19	55	"	68	"	80,88%	"
1420-29	47	"	60	"	78,33%	"
1430-39	12	"	25	"	48,00%	"
1440-49	13	"	40	"	32,50%	"
1450-59	37	"	137	"	27,00%	"
1460-69	4	"	29	"	13,79%	"
1470-79	20	"	67	"	32,83%	"
1480-89	7	"	20	"	35,00%	"
1490-99	11	"	37	"	29,72%	"
1500-09	84	"	99	"	88,88%	"
1510-19	47	"	74	"	63,51%	"

FONTS: Arxiu Municipal de València (AMV), Lletres Missives, g³-1 al g³-33.

Vid. igualment els següents treballs on es donen noves aportacions en aquesta qüestió. Andrés DÍAZ BORRÁS, *Redención de cautivos y piratería berberisca en la Valencia del siglo XIV*, Tesi de llicenciatura llegida a València, 1983. Rafael CARINENA BALAGUER, i Andreu DÍAZ BORRÁS, *Corsaris valencians i esclaus barbarescs a les darreries del segle XIV: una subhasta d'esclaus a València el 1385*, «Estudis Castellonencs», 2 (1984-85), págs. 439-456. Andrés DÍAZ BORRÁS, *Problemas marítimos de Valencia a fines de la Edad Media: el corso, la piratería y el cautiverio en su incidencia sobre la dinámica económica, 1400-1480*, Tesi doctoral microfitxada, València, 1987.

Totes aquestes dades no tenen un mer abast especulatiu, atès que es veuen corroborades, en cadascun dels casos, per una veritable tendència històrica dominant. En efecte, el primer període correspon al moment en què comença a detectar-se en el litoral valencià la presència islàmica de manera sistemàtica, i que experimentarà una relativa intensitat inicial molt important ⁶. La segona etapa, coincideix amb la fase on la gran proliferació de la pirateria cristiana, de mitjan segle XV, desplaçarà les agressions sarraïnes a un pla secundari tot posant, altrament, en greus dificultats el comerç marítim de la capital valenciana ⁷. La tercera època es connecta amb un període de transició, replantejament i regeneració de les activitats pirates musulmanes. És el moment en què apareixen anotats els primers atacs turcs, els quals, en un proper futur, tindran una influència primordial en el suport del cors barbaresc. En aquest sentit, si durant el terç final del segle XIV i una bona part del quatre-cents, els vaixells corsaris granadins i la infraestructura portuària del regne nassarí resultaven de vital importància, a hores d'ara aqueix paper serà jugat per la creixent intervenció turca ⁸. Finalment, la quarta fase es correspondrà amb el moment de màxima virulència de les accions pirates sarraïnes, que assoliran una ressonància força més accentuada que en èpoques anteriors. El salt qualitatiu que suposà, per exemple, l'atac a la població de Cullera, propera a la capital valentina, l'any 1503, serà significatiu i endemés deixarà una profunda petjada entre la societat valenciana ⁹.

Tot seguit, repassarem les característiques fonamentals que perfilaren el fenomen de la pirateria musulmana en la transició a la modernitat, és a dir, entre els anys 1480 i 1520.

Del bell antuvi i pel que toca a la procedència dels avisaments, caldrà tenir en compte la interrelació, que no assimilació, entre la xarxa de comunicacions costane-

⁶ Andreu IVARS CARDONA, *Duos creuades valenciano-mallorquines a les costes de Berberia, 1397-1399*, València, 1921. Andrés DÍAZ BORRÁS, *Redención de cautivos y piratería berberisca en la Valencia del siglo XIV*, Tesi de llicència llegida a València, 1983.

⁷ Andrés DÍAZ BORRÁS, *Problemas marítimos de Valencia a fines de la Edad Media: el corso, la piratería y el cautiverio en su incidencia sobre la dinámica económica, 1400-1480*, València, 1988, Edic. microfitxada.

⁸ Sobre el començament de la presència pirata turca en aigües peninsulars vid. Anna MASALA, *La prima spedizione ottomana in Spagna* (1487), «Medioevo. Saggi e Rassegne», 8 (1983), págs. 119-135. D'una altra banda, durant els anys 1989 i 1989, sota la direcció del Doctor En Josep Trenchs Odena, forem becats per la *Comisión Interministerial de Ciencia y Tecnología*, dintre del programa de formació de personal investigador, integrats en la línia de treball *España y el Mundo Árabe*, per tal d'analitzar el tema: *La documentación marítima valenciana y Berberia en la Era de los Descubrimientos (1480-1520). Un ejemplo de la decadencia de la Corona de Aragón en la transición del Mediterráneo al Atlántico*.

⁹ Andrés DÍAZ BORRÁS, *El asalto berberisco a Cullera en 1503 y Alzira en la defensa de la Ribera, «Al-Gezira»*, 4/5 (1988), págs. 147-172.

res i el sistema de vigilància litoral. Si aquest segon aspecte ha estat mereixedor d'estudis parcials i algun intent generalitzador, el primer punt és pràcticament desconegut. La ciutat de València devia estar integrada en una xarxa d'intercanvi de comunicacions que devia tenir com a enllaços immediats les poblacions de Morvedre, al nord, Cullera, al sud, i les ciutats de Mallorca o Eivissa, a l'est. A més a més, el sistema d'avisos segurament abraçava també les lletres i notificacions provinents de les embarcacions amigues o dels mercaders en terres estrangeres, que devien proporcionar notícies sobre els moviments dels pirates islàmics. Pertocant a aquest últim aspecte, cal dir que la constatació i la provenença d'aquests avisaments és difícil de delimitar i que, dintre la norma general, representaven una excepció. Per finalitzar aquesta qüestió, cal afegir-hi que també haurem de tenir present els avisos que, en circumstàncies molt concretes, s'enviaran mitjançant correus especials des de les principals ciutats costaneres de la Corona d'Aragó: Barcelona, Tarragona, Tortosa o València.

Altrament, són molt significatives, en referència al cors musulmà, les informacions, freqüentment inserides en les notes d'alarma, les quals ens parlen dels tipus de vaixells utilitzats pels enemics. Hem de remarcar, en el cas que ens ocupa, que tots els avisaments fan esment a fustes de rem, puix que el *grip*, com les galeres o galiotes, àdhuc posseint velam, anava impulsat per la força dels rem. En alguns casos, la font ens dóna, específicament, les característiques de les embarcacions descobertes, quasi sempre galiotes o fustes de menor tamany, és a dir, d'uns 13 o 14 bancs. La galera fou un vaixell poc emprat i açò és simptomàtic de les carències financeres dels armadors barbarescs. Respecte d'això, cal ressenyar que, en aquest període en qüestió, ja havien irromput des de temps enrere uns altres tipus de navilis, i cada dia apareixien en el sistema d'avisos referències a nous models, que abandonaven la propulsió del rem per la de la vela. Semblant absència explica la inadaptació, encara latent, de la marina nord-africana a la guerra naval, fet que palesa un substancial endarreriment en comparança als estols cristians de l'època. A més, aquesta trigança tingué com a seqüela el progressiu estanyament dels tipus de vaixells utilitzats i una miniaturització dels models emprats, en contrast amb etapes immediatament anteriors ¹⁰.

Com és lògic, la component barbaresca és àmpliament majoritària entre la pirateria musulmana del període. En aquest context, les fonts sempre anomenen aquests corsaris com a moros; per tant, és impossible distingir-los dels granadins, encara que és factible intuir que, en els darrers anys d'existència del regne nassari, llur activitat era força reduïda. Molt més rellevant és la detecció de corsaris otomans

¹⁰ Sense intentar esgotar l'extensa relació de treballs relatius a la xarxa de vigilància litoral valenciana podem citar, entre altres: Lluís QUEROL ROSO, *Las milicias valencianas desde el siglo XIII al XV*, Castelló de la Plana, 1935. Francisco G. SEIJO ALONSO, *Torres de vigia y defensa contra los piratas berberiscos en la costa del reino de Valencia*, Alacant, 1978. José María DONATE SEBASTIÀ, *La torre del rey, notas para el estudio de la piratería musulmana en el litoral*, «Datos para la historia de Villarreal», II, València, 1972, págs. 12-79. Alfredo AYZA ROCA, *La Madum, piratería y defensa del litoral valenciano*, «Peñíscola», 55 (1982), págs. 2-7. Ferran OLUCHA MONTIS, *Sobre unas torres de defensa litoral*, «Estudios Castellonenses», 2 (1984-85), págs. 145-162. Vicente, FORCADA MARTÍ, *La torre del Rei*, «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», 64 (1988), págs. 359-399. A penes algunes referències en el llibre de Luis Querol, citat abans i en el d'Andreu Ivars. Vid. nota 5, ens il·lustren sobre el sistema de comunicacions costaneres. Per altre costat, Julián Amich defineix el *grip* com a una *Antigua embarcación de carga impulsada por vela o remos*. Julián AMICH, *Diccionario marítimo*. Barcelona, 1983, págs. 213.

en les aigües valencianes; per exemple, l'any 1498 trobem la primera referència explícita de llur albirament, tot fent-hi la distinció entre turcs i moros. Probablement, els pirates turcs ja devien actuar-hi des d'alguns anys abans, això sí, en col·laboració amb els nord-africans ¹¹.

L'impuls otomà ha d'ésser considerat com a essencial per a la supervivència de l'activitat marítima corsària. A més a més, junt al recolzament polític i al rearmament ideològic que suposarà, servirà també per a assajar alternatives més eficaces enfront de l'evident endarreriment tecnològic musulmà. En aquest marc, l'emprament del *grip* –primera referència d'aquest tipus d'embarcació anotada en els avisaments costaners– tal vegada fou simplement una prova de la recerca d'un navili petit, barat i competitiu, de vela, que cristal·litzarà anys després amb l'adaptació del xabec a la guerra naval. Els llocs de localització són clarament perfilats. Així, doncs, deixant a banda les notícies que ens parlen de vaixells descoberts en zones barbaresques, disposats a recórrer aquestes aigües, la resta es concentrarà en els mars alacantins, i castellanencs en menor grau. Respecte d'això, podem afirmar que no existeix cap variació pel que fa a temps passats ¹². En aquest aspecte convé, això sí, fer un parell de puntualitzacions. La primera és constatar l'escassa incidència de la pirateria musulmana en aigües de Catalunya i Balears, la qual cosa és, en certa mesura, sorprenent, més en el cas de les illes que en el del principat. Aquest fenomen podríem atribuir-lo, en una gran part, a la dissolució de la solidaritat marítima catalana, com a factor enterbolidor de la lliure circulació d'avisos costaners, però, sense llevar importància a aquesta realitat, creem que la pròpia dinàmica de la presència islàmica en aquests mars és la raó fonamental que cal tenir en compte. Sobre aquesta qüestió, podem suggerir que els pirates barbarescs tendien a sentir-se més còmodes i segurs amb la utilització de la ruta de l'Estret –vorejant el nord d'Àfrica per a fer posteriorment un petit salt i passar al costat peninsular mediterrani– que no amb l'emprament de la ruta directa des de Barbaria vers les Balears i València. La raó que sustenta de aquesta hipòtesi pot ser, bàsicament, la temença dels corsaris als perills que devien ocasionar els enfrontaments en mar obert amb fustes força menudes. La segona puntualització es refereix a la tradicional manera d'actuar d'aquests pirates, mitjançant els assalts a terra o la capció d'embarcacions petites i mals preparades per a oferir una aferrissada resistència. Els atacs a les poblacions de Cullera i Orpesa hem d'entendre'ls com a fets molt greus i poc freqüents, puix que Cullera, per exemple, era una localitat suficientment gran com per a repel·lir una agressió marítima d'aquesta índole. De fet, els pirates musulmans mai, fins aleshores, no s'havien atrevit a escometre l'arriscada empresa que suposava l'arremesa al port auxiliar de la ciutat de València. Quant al cas d'Orpesa, és significatiu per l'enorme transcendència que tingué en el moment de produir-se, quasi un segle després del saqueig de la vila de Torreblanca. Per últim, cal fer esment sobre l'època de l'any en què s'hi produïren els albiraments pirates. Certament, els

¹¹ Així l'any 1491, per exemple, es pagaven 50 sous a dos individus de la població de Teulada per portar els caps de moros e turchs, los quals han passat a la present ciutat, los quals són stats morts en Morayra de una fusta de moros e turchs. AMV, Manuals de Consells, A-46, f. 96 r.

¹² José HINOJOSA MONTALVO, *Piratas y corsarios en la Valencia de principios del siglo XV, (1400-1409)*, «Cuadernos de Historia», 5 (1975), págs. 93-116.

vaixells baixmedievals ja es trobaven en condicions de navegar en qualsevol estació de l'any, amb una dotació de mariners mitjanament competent; però, sobretot, per a les embarcacions islàmiques, el final de la primavera, l'estiu i el començament de la tardor, constituïran les èpoques indicades per la bonança de la mar.

III. ELS AVISAMENTS COSTANERS SOBRE ELS PIRATES CRISTIANS: 1480-1520

Dels susdits avisos trobats per al període 1480-1520, n'hi ha 30 (equivalents al 13,04%) que corresponen al cors cristià. Hem de remarcar, especialment, pel que toca a la pirateria cristiana, que un percentatge força alt dels avisaments d'enemics desconeguts correspondrà a corsaris correligionaris. Així, doncs, una gran part del 22,17% que representà aquesta amenaça indefinida seràn cristians; aquesta deducció es basa en el tipus d'embarcacions, el nombre d'unitats i llur manera d'actuar, dades que encaixen millor en la trajectòria de la marina cristiana que en la musulmana.

En el Quadre I exposàvem l'evolució secular del cors islàmic en relació al cristià. D'aquest quadre podem extraure una sèrie de conclusions relatives a les fases d'expansió i contracció dels diferents tipus de pirates. Si ens remuntem en el temps fins al segle XIV, distingim una successió d'etapes en les quals apreciem el divers grau d'intensitat de la presència dels distints gèneres de corsaris. Tot seguit, exposarem, en el Quadre II, la visió panoràmica de la incidència pirata cristiana, segons períodes, des del segle XIV fins a l'època objecte del nostre estudi. Així, podrem apreciar i percebre la importància del cors cristià segons la seua procedència.

QUADRE II

ALBIRAMENTS DE VAIXELLS CRISTIANS, 1330-1520

Decennis.	Genovesos.	Provençals o Francesos.	Altres.	Desconeguts.	Total.
1330-39	1(100%)	—	—	—	1
1340-49	4(80%)	—	1(20%)	—	5
1350-59	16(100%)	—	—	—	16
1360-69	—	—	—	—	—
1370-79	—	1(8,33%)	—	—	12
1380-89	—	—	—	2(4,87%)	41
1390-99	2(5%)	—	—	7(7,50%)	40
1400-09	1(3,84%)	—	—	3(11,53%)	26
1410-19	7(10,29%)	—	—	6(8,82%)	68
1420-29	9(15%)	—	—	4(6,66%)	60
1430-39	9(36%)	1(4%)	1(4%)	2(8%)	25
1440-49	13(32,50%)	9(22,50%)	2(5%)	3(7,50%)	40
1450-59	13(9,48%)	31(22,62%)	25(18,24%)	31(22,62%)	137
1460-69	4(13,79%)	5(17,24%)	13(44,82%)	3(10,34%)	29
1470-79	1(1,49%)	12(17,91%)	20(32,83%)	14(20,89%)	67
1480-89	8(40%)	—	—	5(25%)	20
1490-99	—	15(40,54%)	—	11(29,72%)	37

Decennis.	Genovesos.	Provençals o Francesos.	Altres.	Desconeguts.	Total.
1500-09	1(1,01)	2(2,02%)	–	12(12,12%)	99
1510-19	–	3(4,05%)	1(1,35%)	23(31,08%)	74

FONTS: A més de Lletres Missives, vid. Quadre I, hem hagut de recórrer a unes altres fonts de l'Arxiu Municipal de València, per al període 1330-1369. AMV, Manuals de Consells, A-1 a l'A-22. Claveria Comuna, O-1 a l'O-3. Claveria Comuna. Manuals d'Albarans. J-1 al J-23. Claveria Comuna. Manuals d'Albarans i Censals, I-1 al I-22.

El primer fet que cal subratllar, dels resultats proporcionats pel Quadre II, és el canvi de la preponderància pirata cristiana de mans dels genovesos a mans dels francesos. Les fonts havien anat fins llavors anomenant provençals els corsaris marsellesos i de les riberes mediterrànies de França, tot emprant el terme de francesos per als enemics del litoral atlàntic d'aquest país –els quals en singulars ocasions acudiren a recórrer les mars catalano-aragoneses– i per als súbdits del duc de Borgonya. En la dècada dels 90, del segle XV, començarà a guanyar crèdit una tendència segons la qual el concepte «francesos» unificarà la diversitat existent fins aleshores. Des d'aqueixos moments, en inusuals ocasions i per un reduït espai de temps, reapareixerà el vocable de provençals.

En aquest context, cal dir que l'evolució secular sempre havia mantingut els pirates genovesos per davant de llurs competidors provençals; però nogensmenys, aquesta propensió es trencarà en allò que podem considerar un canvi històric, entre els anys 1450 i 1470. En qualsevol cas, després del breu lapse de la dècada dels 80 el domini francès serà preponderant. De faiso que, sense anar més lluny, en el decenni del 1490 es convertiran en els principals enemics de la Corona d'Aragó, en el terreny marítim, per davant inclús dels corsaris sarraïns. Per consegüent, la rivalitat entre ambdós països quedarà patentitzada en els primers dos decennis del cinc-cents, baldament sia, això sí, en uns nivells molt secundaris, amb les reserves generades pels elevats percentatges d'albiraments de navilis desconeguts.

Quant al cors genovès, que ja havia estat present en les mars valencianes des de la meitat del segle XIV, gairebé sense interrupció (vid. Quadre II), direm que disputà durant molt de temps la supremacia a la pirateria musulmana. Encara, en la dècada de 1480-89, s'hi trobava en una posició privilegiada tot superant els pirates islàmics. Tanmateix, molt prompte s'hi va produir una alteració substancial que duria els francesos a rellevar els ligurs en el decenni següent. Per una altra banda, podem veure-hi una disminució força important del cors d'altres potències cristianes, que restarà reduït a nivells purament testimonials. Pel que pertoca a l'apartat dels vaixells enemics desconeguts, es mantindrà en uns percentatges considerables, probablement a causa de la dificultat de concretar llur filiació per part dels sentinelles costaners, com també per la indefinició dels redactors de les notes d'avís que no devien considerar rellevant especificar-ho.

Finalment, cal remarcar que una bona part dels pirates castellans, portuguesos i d'altres procedències no foren detectats pel sistema d'alerta litoral, atès que aquests eren considerats com a pertanyents a països aliats o neutrals.

Molt interessant és comprovar, també, el tipus d'embarcacions utilitzat pels corsaris. En aquest sentit, els pirates genovesos empraran, com fins llavors havia estat usual en llurs empreses, les galeres i galiotes, fustes del mateix model que les usades pels musulmans, però, generalment, de molta més envergadura i potència. Ara bé, independentment d'aquests fets, mai no desdenyaren la utilització de vaixells de vela o mixtos: naus que els ligurs venien emprant des de molt antigament en els estols comercials, i entre les quals hem d'assenyalar els baleners, bergantins i les barques (naus modificades i freqüentment de menor tamany). Amb tot, podem pensar que les armades dels corsaris ligurs, sense perdre l'eficàcia ofensiva a la qual tenien acostumats els valencians, anaven perdent posicions en comparança a algunes altres potències que, a hores d'ara, començaven a integrar en llurs esquadres uns tipus d'embarcacions més modernes. Respecte d'això, el cas francès és exemplar, ja que, sense ésser una potència puntera en l'àmbit naval, els seus estols estaran formats per una diversa gamma de models de navilis –sense que, per això, predominaren absolutament els de vela o els moguts mitjançant els rem– amb clars símptomes de modernització.

QUADRE III

ALBIRAMENT DE VAIXELLS ENEMICS, 1480-1520

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(13)	Morvedre	2 baleners	Desconeguts	Cap de Benicàssim	1480/03/29.
(14)	Cullera	1 caravel·la	Desconeguts	Cap de Martí	1480/05/21.
(15)	Morvedre	1 galiota de 14 bancs	Moros	Sitges	1480/06/07.
(16)	Morvedre	1 galiota	Moros	Orpesa	1480/06/09.
(17)	Eivissa	1 galera	Genovesos	Eivissa	1480/06/11.
(18)	Desconeguda	2 galeres	Desconeguts	Desconeguda	1480/02/19.
(19)	València	Nombre indeterminat de galeres	Genovesos	València	1481/07/28.
(20)	Desconeguda	3 galeres	Genovesos	València	1482/07/10.
(21)	Barcelona	2 galeres i 1 galiota	Genovesos	Barcelona	1482/07/23.
(22)	Barcelona	2 naus grosses i 2 naus o barques	Desconeguts	Barcelona	1482/09/11.

¹³ AMV, *Lletres Missives*, g³-29, f. 200 r.

¹⁴ *Ibidem*, f. 210 v.

¹⁵ *Ibidem*, f. 215 v.

¹⁶ *Ibidem*, f. 215 v.

¹⁷ *Ibidem*, f. 218 v.

¹⁸ *Ibidem*, f. 298 v.

¹⁹ AMV, *Lletres Missives*, g³-30, f. 17 r.

²⁰ *Ibidem*, f. 88 r.

²¹ *Ibidem*, f. 81 v.

²² *Ibidem*, f. 99 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXEL·L.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(23)	Cullera	Fusta de 13 o 14 bancs	Desconeguts	Teulada	1483/08/28.
(24)	Barcelona	4 galeres, 1 nau i 1 barca	Venecians i genovesos	Barcelona	1483/10/11.
(25)	Cullera	3 naus i 2 bergantins	Genovesos	Cullera	1484/07/15.
(26)	Cullera	2 galiotes	Moros	Altea	1484/08/30.
(27)	Mallorca	9 fustes	Moros	Tunis	1485/06/23.
(28)	Mallorca	7 galiotes	Moros	Tunis	1485/09/05.
(29)	Eivissa	3 naus grosses, 1 balener i 3 bergantins	Genovesos	Eivissa	1486/05/30.
(30)	Eivissa	1 galera i 1 bergatí	Genovesos	Eivissa	1487/08/11.
(31)	Desconeguda	Nombre indeterminat de fustes	Moros	Argel	1489/05/29.
(32)	Morvedre-Barcelona	21 fustes sotils i 1 grossa	Moros	Argel	1489/06/07.
(33)	Cullera	3 galeres	Desconeguts	Dénia	1496/05/24.
(34)	Cullera	4 naus i 1 bergantí	Francesos	Xàbia	1496/05/31.
(35)	Eivissa	1 nau i 1 bergantí	Francesos	Eivissa	1496/06/01.
(36)	Morvedre	6 fustes de gàbia	Francesos	Peníscola	1496/06/01.
(37)	Cullera	4 fustes	Moros	El Pinatar	1496/08/04.
(38)	Morvedre	5 galeres i altres vaixells	Francesos	Provença	1496/09/23.
(39)	Cullera	3 naus	Francesos	Almeria	1496/10/08.
(40)	Morvedre	7 fustes i 3 naus	Francesos	Alcosséber	1496/11/10.
(41)	Cullera	4 o 5 fustes, 2 naus, 1 galió i 1 caravel·la	Francesos	Altea	1496/11/25.
(42)	Cullera	1 nau i 1 caravel·la	Francesos	Cap de Martí	1496/11/25.
(43)	Cullera	4 naus	Desconeguts	Cap de Martí	1496/12/05.

²³ *Ibidem*, f. 203 rv.

²⁴ *Ibidem*, f. 235 r.

²⁵ *Ibidem*, f. 286 v.

²⁶ *Ibidem*, f. 299 v.

²⁷ AMV, *Lletres Missives*, g³-31, f. 61 r.

²⁸ *Ibidem*, f. 78 v.

²⁹ *Ibidem*, f. 139 rv.

³⁰ *Ibidem*, f. 229 v 230 r.

³¹ AMV, *Lletres Missives*, g³-32, f. 53 r.

³² *Ibidem*, f. 56 v. 57 r.

³³ AMV, *Lletres Missives*, g³-33, f. 1 r.

³⁴ *Ibidem*, f. 3 r.

³⁵ *Ibidem*, f. 4. r.

³⁶ *Ibidem*, f. 11 rv.

³⁷ *Ibidem*, f. 26 rv.

³⁸ *Ibidem*, f. 30 r.

³⁹ *Ibidem*, f. 37 v.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 45 v.

⁴¹ *Ibidem*, f. 48 r.

⁴² *Ibidem*, f. 48 r.

⁴³ *Ibidem*, f. 48 v. y 51 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(44)	Cullera	2 galeres	Moros o Francesos	Moraira	1496/12/21.
(45)	Cullera	Caravel·la i balener	Francesos	La Granadella	1497/05/31.
(46)	Morvedre	2 fustes	Moros	Benicàssim	1497/06/03.
(47)	Morvedre	5 naus	Desconeguts	Cabrera	1497/06/10.
(48)	Morvedre	2 galiotes	Moros	Mallorca-Menorca	1497/06/10.
(49)	Morvedre	1 fusta	Desconeguts	Cap d'Orpesa	1497/08/03.
(50)	Morvedre	1 nau i 1 barca	Francesos i castellans	Peníscola	1497/08/09.
(51)	Desconeguda	3 galeres i 1 galió	Francesos	Marsella	1497/10/02.
(52)	Eivissa	Barca de 850 botes	Francesos	Cap de Martí-Cap Vedrà	1497/10/03.
(53)	Cullera	4 navilis	Desconeguts	Cap de Moraira	1498/02/02.
(54)	Morvedre	2 fustes	Desconeguts	Salou	1498/03/07.
(55)	Morvedre	2 barques	Desconeguts	Salou	1498/04/09.
(56)	València	11 <i>fuageu</i>	Francesos	València	1498/05/05.
(57)	Cullera	2 navilis i 2 bergantins	Francesos	Cap de Martí	1498/05/14.
(58)	Cullera	15 navilis de gàbia	Desconeguts	La Granadella	1498/05/17.
(59)	Morvedre	1 fusta	Moros	Cap d'Orpesa	1498/06/01.
(60)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Cap de Martí	1498/06/02.
(61)	Eivissa	3 galeres, 1 barca i 1 bergantí	Francesos	Eivissa	1498/06/26.
(62)	Barcelona	3 galeres i 2 fustes	Desconeguts	Mataró	1498/07/02.
(63)	Eivissa	2 galeres, 2 galiotes de 13 y 18 bancs, 1 grip	Turcs	Bogia	1498/09/04.
(64)	Morvedre	15 fustes	Moros	Orpesa	1499/04/04.
(65)	Cullera	1 fusta	Moros	Cullera	1499/06/08.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 53 r.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 65 v.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 66 v.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 70 v.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 70 v.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 80 v.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 81 r.

⁵¹ *Ibidem*, f. 90 v.

⁵² *Ibidem*, f. 90 v.

⁵³ *Ibidem*, f. 105 v i 106 r.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 116 r.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 123 r.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 130 r.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 131 r.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 131 v.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 133 v.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 134 r.

⁶¹ *Ibidem*, f. 137 v.

⁶² *Ibidem*, f. 139 v.

⁶³ *Ibidem*, f. 150 r.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 169 v.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 183 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(66)	Morvedre	1 fusta	Moros	Blanes	1499/06/20.
(67)	Cullera	7 fustes	Moros	Desconeguda	1499/06/21.
(68)	Eivissa	1 balener	Desconeguts	Eivissa	1499/07/04.
(69)	Cullera	1 fusta	Moros	Guardamar	1499/12/16.
(70)	Cullera	12 fustes de gàbia	Moros	Melilla	1500/04/01.
(71)	Morvedre	1 fusta i 1 navili	Desconeguts	Barcelona	1500/04/29.
(72)	Morvedre	1 navili	Francesos	Cap de Martí	1500/05/29.
(73)	Morvedre	1 fusta i 1 bergantí	Desconeguts	Tortosa	1500/06/03.
(74)	Cullera	1 barca i 4 galeres	Genovesos	Marsella	1501/02/21.
(75)	Cullera	2 fustes	Moros	Cullera	1501/03/06.
(76)	Cullera	6 fustes	Moros	Orà i Honein	1501 sense data.
(77)	Cullera	1 fusta	Moros	Punta Na Vidala (Dénia)	1501/04/02.
(78)	Cullera	2 fustes	Moros	Punta Foradada (Guardamar)	1501/04/03.
(79)	Cullera	2 fustes	Moros	Penyes de l'Albir	1501/05/25.
(80)	Cullera	Nombre indeterminat de fustes	Moros	Moraira	1501/06/19.
(81)	Algun lloc de Sicília	1 bergantí, 13 galeres i 3 fustes	Turcs	Palerm	1501/07/28.
(82)	Cullera	6 fustes	Moros	Penyes de l'Albir	1501/08/25.
(83)	Cullera	1 fusta	Moros	La Granadella	1501/12/11.
(84)	Cullera	2 fustes	Moros	Penyes de l'Albir	1502/03/10.
(85)	Cullera	1 fusta	Moros	Cullera	1502/03/14.
(86)	Cullera	1 fusta	Moros	Punta Plana (Cap de Martí)	1502/03/15.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 187 r.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 187 r.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 188 v.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 197 r.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 217 r.

⁷¹ *Ibidem*, f. 219 r.

⁷² *Ibidem*, f. 221 v.

⁷³ *Ibidem*, f. 224 v.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 242 v.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 243 r.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 249 r.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 249 v.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 249 v.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 251 r.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 256 r.

⁸¹ *Ibidem*, f. 263 v.

⁸² *Ibidem*, f. 269 r.

⁸³ *Ibidem*, f. 277 v.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 283 v.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 284 r.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 284 v.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMIGS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(87)	Cullera	Nombre indeterminat de fustes i 1 bergantí	Moros	Santa Pola	1502/04/04.
(88)	Cullera	6 fustes	Moros	Guardamar	1502/04/09.
(89)	Cullera	6 fustes	Moros	El Pinatar	1502/05/12.
(90)	Cullera	1 fusta	Moros	Penyes de l'Albir	1502/05/27.
(91)	Cullera	12 fustes	Moros	Màlaga	1502/05/27.
(92)	Morvedre	3 fustes	Moros	Borriana	1502/06/02.
(93)	Eivissa	4 fustes	Moros	Ciutadella	1502/06/03.
(94)	Cullera	2 fustes	Desconeguts	Penyes de l'Albir	1502/06/03.
(95)	Cullera	2 fustes	Desconeguts	Xeraco	1502/07/15.
(96)	Morvedre	2 fustes	Moros	La Ràpita	1502/09/07.
(97)	Cullera	1 fusta	Moros	Xàbia	1503/03/28.
(98)	Alacant	3 fustes	Moros	Penyes de l'Albir	1503/04/10.
(99)	Cullera	4 fustes	Moros	Altea	1503/04/12.
(100)	Cullera	1 fusta	Moros	Cap de Martí	1503/04/13.
(101)	Cullera	11 fustes	Moros	Escombreras	1503/05/18.
(102)	Cullera	Estol de més de 100 fustes	Moros	Cartagena	1503/05/31.
(103)	Cullera	1 fusta	Moros	Calp	1503/06/16.
(104)	Morvedre	2 fustes	Moros	Alfacs	1503/07/19.
(105)	Cullera	1 fusta	Moros	La Granadella	1503/07/19.
(106)	Cullera	1 galiota	Desconeguts	Cap de Cullera	1503/09/21.
(107)	Cullera	7 fustes	Moros	Cartagena-Gandia	1503/10/07.
(108)	Rei Ferran	5 galeres i altres grans vaixells	Francesos	Sud de França	1503/10/15.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 287 v.

⁸⁸ *Ibidem*, f. 288 rv.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 297 v.

⁹⁰ AMV, *Lletres Missives*, g³-34, f. 1 v.

⁹¹ *Ibidem*, f. 2 rv.

⁹² *Ibidem*, f. 4 r.

⁹³ *Ibidem*, f. 4 v.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 5 r.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 10 rv.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 36 r.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 91 v.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 110 v.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 117 v.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 118 r.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 131 v.

¹⁰² *Ibidem*, f. 138 r.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 139 v.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 150 v.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 151 rv.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 178 r.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 180 v 181 r.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 182 v.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(109)	Cullera	Nombre indeterminat de fustes	Moros	Cap de Negret (Altea)	1504/01/02.
(110)	Cullera	1 fusta	Moros	Teulada	1504/03/08.
(111)	Regent de la Cancelleria	7 fustes	Moros	Desconeguda	1504/03/26.
(112)	Morvedre	3 fustes	Moros-turcs	Mallorca	1504/05/13.
(113)	Cullera	2 fustes	Moros	Xàbia	1504/06/07.
(114)	Morvedre	3 fustes	Moros	Cap d'Orpesa	1504/06/28.
(115)	Morvedre	4 fustes	Moros	Castell de Blanes	1504/07/08.
(116)	Morvedre	1 fusta	Moros	Cap d'Orpesa	1504/07/31.
(117)	Peníscola	6 fustes	Moros	Peníscola-Alcanar	1504/08/01.
(118)	Morvedre	6 fustes	Desconeguts	Tarragona	1504/08/16.
(119)	Morvedre	9 fustes	Moros	Alcossèber-Columbretes	1504/08/21.
(120)	Morvedre	6 fustes i 1 <i>caire</i>	Moros	Barcelona	1504/08/22.
(121)	Eivissa	2 fustes	Moros	Eivissa	1504/10/04.
(122)	Cullera	2 fustes	Turcs	Màlaga	1505/02/12.
(123)	Cullera	2 fustes	Moros	Guardamar	1505/04/12.
(124)	Cullera	6 fustes i 1 bergantí	Moros	Cullera	1505/05/10.
(125)	Cullera	4 fustes	Moros	Dénia	1505/05/14.
(126)	Mallorca	6 fustes	Turcs-Moros	Garraf	1505/05/22.
(127)	Morvedre	3 fustes	Moros	Benicarló	1505/05/23.
(128)	Morvedre	3 fustes	Moros	Grau de Castelló	1505/05/25.
(129)	Cullera	9 fustes	Moros	Oliva	1505/05/29.
(130)	Morvedre	1 fusta	Moros	Blanes	1505/06/02.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 197 v.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 205 r.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 206 r.

¹¹² *Ibidem*, f. 213 v.

¹¹³ *Ibidem*, f. 223 v.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 223 v 224 r.

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 225 r.

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 227 r.

¹¹⁷ *Ibidem*, f. 227 v.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 232 r.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 232 v.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 233 r.

¹²¹ *Ibidem*, f. 236 v.

¹²² *Ibidem*, f. 259 r.

¹²³ *Ibidem*, f. 263 v.

¹²⁴ *Ibidem*, f. 265 v.

¹²⁵ AMV, *Lletres Missives*, g³-35, f. 3 r.

¹²⁶ *Ibidem*, f. 3 r.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 4 r.

¹²⁸ *Ibidem*, f. 4 v.

¹²⁹ *Ibidem*, f. 8 r.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 10 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(131)	Alacant	Estol de grans proporcions	Moros-Turcs	Barbaria	1505/06/03.
(132)	Cullera	6 fustes	Moros	Santa Pola	1505/06/28.
(133)	Cullera	3 fustes	Moros	Calp	1505/06/29.
(134)	Morvedre	26 fustes	Moros-Turcs	Orà	1505/07/09.
(135)	Morvedre	1 galera, 1 bergantí i 1 fusta	Moros	Roses-Cadaqués	1505/07/16.
(136)	Morvedre	2 fustes	Moros	Borriana-Grau de Morvedre	1505/07/16.
(137)	Cullera	2 fustes	Moros	Cap de Cullera	1505/07/22.
(138)	Morvedre	5 fustes	Moros	Estany de Nules	1505/07/27.
(139)	Cullera	Nombre indeterminat de fustes	Moros	Teulada	1505/07/27.
(140)	Morvedre	2 fustes	Moros	Cap d'Orpesa	1505/08/06.
(141)	Morvedre	Nombre indeterminat de fustes	Moros	Borriana	1505/08/19.
(142)	Cullera	2 fustes	Moros	Altea	1505/08/20.
(143)	Cullera	2 fustes	Moros	Dénia	1505/08/21.
(144)	Morvedre	1 galera	Desconeguts	Borriana	1508/08/21.
(145)	Cullera	1 balener	Moros	Illa de Benidorm	1508/08/24.
(146)	Cullera	1 fusta	Moros	Eivissa	1506/04/02.
(147)	Cullera	5 fustes	Moros	Tagomago	1506/05/13.
(148)	Cullera	7 fustes	Moros	Cap de Cullera	1506/06/05.
(149)	Morvedre	5 fustes	Moros-Turcs	Cabrera	1506/06/08.
(150)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Calp	1506/06/25.
(151)	Cullera	1 fusta	Moros	Santa Pola	1506/08/03.
(152)	Cullera	2 fustes	Moros	Penyes de l'Albir	1506/08/17.

¹³¹ *Ibidem*, f. 10 r.

¹³² *Ibidem*, f. 21 r.

¹³³ *Ibidem*, f. 21 r.

¹³⁴ *Ibidem*, f. 23 r.

¹³⁵ *Ibidem*, f. 27 r.

¹³⁶ *Ibidem*, f. 27 r.

¹³⁷ *Ibidem*, f. 32 r.

¹³⁸ *Ibidem*, f. 36 r.

¹³⁹ *Ibidem*, f. 36 v.

¹⁴⁰ *Ibidem*, f. 37 v.

¹⁴¹ *Ibidem*, f. 42 r.

¹⁴² *Ibidem*, f. 42 v.

¹⁴³ *Ibidem*, f. 43 r.

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 43 r.

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 44 r.

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 120 v.

¹⁴⁷ *Ibidem*, f. 135 v.

¹⁴⁸ *Ibidem*, f. 140 v.

¹⁴⁹ *Ibidem*, f. 142 v.

¹⁵⁰ *Ibidem*, f. 149 r.

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 170 v.

¹⁵² *Ibidem*, f. 176 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMIGS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(153)	Morvedre	2 fustes	Desconeguts	Tarragona	1506/10/08.
(154)	Cullera	1 fusta	Moros	Dénia	1506/10/15.
(155)	Cullera	4 fustes	Moros	Calp	1507/01/25.
(156)	Morvedre	2 fustes	Moros	Benicarló	1507/04/12.
(157)	Morvedre	10 fustes	Moros	Cabanes	1507/05/22.
(158)	Morvedre	6 fustes	Desconeguts	Estany de Blanes	1507/07/08.
(159)	Cullera	4 fustes	Moros	Xàbia	1507/07/08.
(160)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Gola de Cullera	1507/08/17.
(161)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Cap de Cullera	1507/08/21.
(162)	Cullera	1 fusta	Moros	Dénia-Gandia	1508/01/25.
(163)	Cullera	1 fusta	Moros	Penyal d'Ifac	1508/01/26.
(164)	Cullera	1 fusta	Moros	Cap de Cullera	1508/03/18.
(165)	Vaixells sevillans	Nombre i tipus indeterminat	Moros	Nord d'Àfrica	1508/03/30.
(166)	Morvedre	1 fusta	Turcs	Salines de Borriana	1508/11/13.
(167)	Cullera	1 fusta	Moros	Calp	1509/04/18.
(168)	Morvedre	1 fusta	Moros	Mataró	1509/06/30.
(169)	Mallorca	3 fustes	Moros	Cabrera	1511/05/23.
(170)	Morvedre	2 fustes de gàbia	Desconeguts	Cap de Canet (Colliure)	1511/08/11.
(171)	Eivissa	2 galions	Desconeguts	Mallorca	1513/03/08.
(172)	Morvedre	2 fustes	Francesos	Cadaqués	1513/04/06.
(173)	Eivissa	Nombre i tipus indeterminat	Desconeguts	Desconeguda	1513/06/02.
(174)	Morvedre	20 fustes	Turcs	Menorca	1513/06/06.
(175)	Cullera	6 fustes	Moros	Cap de Martí	1513/06/06.

¹⁵³ *Ibidem*, f. 189 r.

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 191 v.

¹⁵⁵ *Ibidem*, f. 205 v.

¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 218 v.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 225 v.

¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 223 v.

¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 223 v.

¹⁶⁰ *Ibidem*, f. 239 r.

¹⁶¹ *Ibidem*, f. 239 r.

¹⁶² *Ibidem*, f. 259 v.

¹⁶³ *Ibidem*, f. 259 v.

¹⁶⁴ *Ibidem*, f. 262 v.

¹⁶⁵ *Ibidem*, f. 266 r.

¹⁶⁶ *Ibidem*, f. 293 r.

¹⁶⁷ AMV *Lletres Missives*, g³-37, f. 12 v.

¹⁶⁸ *Ibidem*, f. 24 v.

¹⁶⁹ *Ibidem*, f. 107 v.

¹⁷⁰ AMV, *Lletres Missives*, g³-38, f. 9 r.

¹⁷¹ *Ibidem*, f. 91 r.

¹⁷² *Ibidem*, f. 96 v.

¹⁷³ *Ibidem*, f. 104 r.

¹⁷⁴ *Ibidem*, f. 104 v.

¹⁷⁵ *Ibidem*, f. 104 v.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXELL.	ENEMICS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(176)	Cullera	6 fustes	Desconeguts	Dénia	1513/06/13.
(177)	Morvedre	6 fustes	Moros	Palamós	1513/07/07.
(178)	Eivissa	3 fustes	Moros	Andratx	1514/05/08.
(179)	Cullera	8 fustes	Desconeguts	La Granadella	1514/05/11.
(180)	Morvedre	3 fustes	Moros	Tortosa	1514/05/15.
(181)	Morvedre	2 fustes	Moros	Illes Medes	1514/05/31.
(182)	Cullera	1 fusta	Moros	Illa de Benidorm	1514/06/05.
(183)	Cullera	1 fusta	Moros	Altea	1514/06/07.
(184)	Morvedre	3 fustes	Moros	Colliure	1514/06/15.
(185)	Morvedre	4 fustes	Turcs	Montjuïc	1514/07/05.
(186)	Morvedre	2 fustes	Moros	Cap de Tortosa	1514/07/18.
(187)	Cullera	2 galeres i 3 fustes	Turcs	Santa Pola	1514/07/28.
(188)	Alacant	7 fustes	Moros	Alacant	1514/08/01.
(189)	Morvedre	3 fustes	Desconeguts	Barcelona	1515/04/06.
(190)	Cullera	40 fustes	Moros	Tunis	1515/04/19.
(191)	Morvedre	9 fustes	Desconeguts	Moraira	1515/05/04.
(192)	Morvedre	1 fusta	Moros	Orpesa	1515/05/26.
(193)	Morvedre	5 fustes	Desconeguts	Cap d'Orpesa	1515/05/28.
(194)	Cullera	3 fustes	Turcs	Cap de l'Aljub	1515/06/04.
(195)	Cullera	3 fustes	Desconeguts	Penyes de l'Albir	1515/06/11.
(196)	Eivissa	Nombre i tipus indeterminat	Desconeguts	Desconeguda	1515/07/11.
(197)	Morvedre	Estol pirata	Pedro Navarro	Agde	1515/07/23.
(198)	Morvedre	1 fusta	Desconeguts	Cap de Tortosa	1515/09/05.
(199)	Culera	1 fusta	Francesos	Moraira	1516/01/25.

¹⁷⁷ *Ibidem*, f. 115 r.

¹⁷⁸ *Ibidem*, f. 151 r.

¹⁷⁹ *Ibidem*, f. 151 rv.

¹⁸⁰ *Ibidem*, f. 151 v.

¹⁸¹ *Ibidem*, f. 152 r.

¹⁸² *AMV, Lletres Missives*, g³-39, f. 1 r.

¹⁸³ *Ibidem*, f. 1 r.

¹⁸⁴ *Ibidem*, f. 11 v.

¹⁸⁵ *Ibidem*, f. 7 r.

¹⁸⁶ *Ibidem*, f. 10 r.

¹⁸⁷ *Ibidem*, f. 15 r.

¹⁸⁸ *Ibidem*, f. 15 v.

¹⁸⁹ *Ibidem*, f. 85 r.

¹⁹⁰ *Ibidem*, f. 85 r.

¹⁹¹ *Ibidem*, f. 89 v.

¹⁹² *Ibidem*, f. 93 v.

¹⁹³ *Ibidem*, f. 104 r.

¹⁹⁴ *Ibidem*, f. 104 v.

¹⁹⁵ *Ibidem*, f. 105 r.

¹⁹⁶ *Ibidem*, f. 108 r.

¹⁹⁷ *Ibidem*, f. 112 r.

¹⁹⁸ *Ibidem*, f. 125 v 126 r.

¹⁹⁹ *Ibidem*, f. 150 r.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXEL·LA.	ENEMIGS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(200)	Morvedre	2 fustes	Provençals	Grau de Marsella	1516/02/07.
(201)	Morvedre	1 navili i 1 caravel·la	Desconeguts	Barcelona-Salou	1516/02/16.
(202)	Cullera	9 fustes i 10-11 fustes més	Desconeguts-moros	Benidorm-Granadella-Xàbia	1516/05/11.
(203)	Cullera	20 fustes	Moros	Illa Grossa (Cap de Pals)	1516/05/12.
(204)	Cullera	11 fustes	Desconeguts	Cap de Martí	1516/05/15.
(205)	Eivissa	9 fustes	Moros	Formentera	1516/05/18.
(206)	Morvedre	11-13 fustes	Desconeguts	Peníscola	1516/05/21.
(207)	Morvedre	2 fustes	Desconeguts	Torreblanca	1516/05/25.
(208)	Cullera	13 fustes	Moros	La Granadella	1516/07/21.
(209)	Mallorca	2 galeres i 2 fustes	Moros	Illa Dragonera	1516/07/23.
(210)	Morvedre	4 fustes	Desconeguts	Grau de Castelló	1516/07/23.
(211)	Morvedre	Nombre i tipus indeterminat	Desconeguts	Peníscola	Desconeguda.
(212)	Cullera	7 fustes	Moros	Illa Grossa	1517/04/30.
(213)	Cullera	6 fustes	Desconeguts	Cala de Lloret	1517/05/05.
(214)	Morvedre	3 fustes	Turcs	Peníscola	1517/05/18.
(215)	Morvedre	5 fustes	Turcs	Barcelona	1517/06/24.
(216)	Morvedre	3 fustes	Moros-Turcs	Mallorca	1517/07/06.
(217)	Cullera	1 fusta	Moros	Cap de Martí	1517/07/10.
(218)	Cullera	5 fustes	Desconeguts	Cap de Moraira-Penyal d'Ifac	1518/06/15.
(219)	Mallorca	7 fustes	Moros	Cala Sant Vicent (Pollença-Alcúdia)	1518/06/18.
(220)	Cullera	10-12 fustes	Moros	Cartagena	1518/11/20.

²⁰⁰ *Ibidem*, f. 161 r.

²⁰¹ *Ibidem*, f. 164 r.

²⁰² AMV, *Lletres Missives*, g³-40, f. 6 v. 7 r.

²⁰³ AMV, *Lletres Missives*, g³-39, f. 187 r.

²⁰⁴ AMV, *Lletres Missives*, g³-40, f. 4 r.

²⁰⁵ *Ibidem*, f. 6 r.

²⁰⁶ *Ibidem*, f. 6 rv.

²⁰⁷ *Ibidem*, f. 9 v.

²⁰⁸ *Ibidem*, f. 29 r.

²⁰⁹ *Ibidem*, f. 31 v.

²¹⁰ *Ibidem*, f. 31 v.

²¹¹ *Ibidem*, f. 39 r.

²¹² *Ibidem*, f. 86 r.

²¹³ *Ibidem*, f. 87 v 88 r.

²¹⁴ *Ibidem*, f. 89 v.

²¹⁵ *Ibidem*, f. 101 r.

²¹⁶ *Ibidem*, f. 105 r.

²¹⁷ *Ibidem*, f. 108 v.

²¹⁸ AMV, *Lletres Missives*, g³-41, f. 2 r.

²¹⁹ *Ibidem*, f. 3 v.

²²⁰ *Ibidem*, f. 51 rv.

NOTA.	PROCEDÈNCIA.	TIPUS DE VAIXEL·L.	ENEMIGS.	LOCALITZACIÓ.	DATA.
(221)	Cullera	1 fusta	Moros	Cap de Martí	1519/05/27.
(222)	Cullera	4 fustes	Moros	Calp	1519/05/28.
(223)	Cullera	11 fustes	Moros	Moraira	1519/06/04.
(224)	Cullera	13 fustes	Moros	Xàbia	1519/06/07.
(225)	Cullera	4 fustes i 1 galera	Turcs	Eivissa	1519/06/28.
(226)	Cullera	1 fusta	Moros	Cap de Sant Antoni	1519/07/07.
(227)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Penyes de l'Albir	1519/09/09.
(228)	Cullera	1 fusta	Moros	Dénia	1520/03/22.
(229)	Cullera	1 fusta	Moros	Benidorm	1520/03/27.
(230)	Morvedre	1 fusta	Moros	Peníscola	1520/04/03.
(231)	Cullera	4 fustes	Moros	Cap de Martí	1520/05/18.
(232)	Morvedre	4 fustes	Moros	Mallorca	1520/05/30.
(233)	Alacant	20 fustes	Moros	Salines d'Alacant	1520/06/11.
(234)	Cullera	Nombre i tipus indeterminat	Moros	Benissa	1520/06/14.
(235)	Eivissa	Nombre i tipus indeterminat	Desconeguts	Desconeguda	1520/08/16.
(236)	Cullera	1 fusta	Desconeguts	Altea	1520/08/21.
(237)	Morvedre	1 fusta	Moros	Orpesa	1520/08/22.
(238)	Cullera	1 fusta	Moros	Calp	1520/08/22.
(239)	Cullera	Nombre i tipus indeterminat	Moros	Vila Joiosa	1520/08/23.
(240)	Cullera	2 fusta	Moros	Vila Joiosa	1520/08/26.
(241)	Morvedre	1 fusta	Moros	Borriana	1520/09/03.
(242)	Cullera	2 fusta	Moros	Cap de Martí	1520/09/07.

- ²²¹ *Ibidem*, f. 89 r.
²²² *Ibidem*, f. 89 v.
²²³ *Ibidem*, f. 95 r.
²²⁴ *Ibidem*, f. 96 v.
²²⁵ *Ibidem*, f. 105 v.
²²⁶ *Ibidem*, f. 108 r.
²²⁷ *Ibidem*, f. 121 r.
²²⁸ *Ibidem*, f. 151 r.
²²⁹ *Ibidem*, f. 151 v.
²³⁰ *Ibidem*, f. 152 r.
²³¹ *Ibidem*, f. 156 r.
²³² *Ibidem*, f. 159 r.
²³³ *Ibidem*, f. 161 v.
²³⁴ *Ibidem*, f. 168 r.
²³⁵ *Ibidem*, f. 187 r.
²³⁶ *Ibidem*, f. 188 v.
²³⁷ *Ibidem*, f. 190 r.
²³⁸ *Ibidem*, f. 179 v.
²³⁹ *Ibidem*, f. 180 r.
²⁴⁰ *Ibidem*, f. 190 v.
²⁴¹ *Ibidem*, f. 194 r.
²⁴² *Ibidem*, f. 195 r.

En aquest marc, els francesos empraren de manera indistinta naus, bergantins, galeres, galeons o caravel·les, aquest dos últims tipus amb un prometedor futur per davant, i de tracció a vela. En definitiva, s'ha de constatar que una important porció dels avisaments fan referència constantment a vaixells d'aquest tipus, per la qual cosa es pot deduir que es tractava d'enemics cristians. No podem afirmar el mateix d'altres casos que ens parlen de fustes de dimensions més menudes, i que nosaltres hem considerat musulmans perquè s'adaptaven millor a les possibilitats i necessitats barbaresques.

Per últim, cal fer una breu reflexió sobre els objectius dels pirates i corsaris cristians. Amb aquesta finalitat, és interessant que recordem que els pirates islàmics se sentien més atrets pels assalts i per les incursions a les petites localitats costenques, embarcacions de pescadors o preses fàcils de les quals es poguessen obtenir captius i, en menor mesura, valuosos béns per a vendre'ls en llurs ports base. Pel que toca a la pirateria genovesa i francesa, aquestes se sentiran més inclinades a actuar de manera molt diferent, puix que incidiran, fonamentalment, sobre els grans ancoratges catalano-aragonesos, Barcelona, València, etc., amb uns objectius més ensolcats cap a la destrucció de navilis que vers l'obtenció de botins. Aquesta actitud no era promoguda per motius aleatoris sinó que més bé responia a fonaments de pes i a raons minuciosament meditates. En aquest sentit, la guerra catalano-aragonesa que es perllongarà durant dècades, per a escatir l'hegemonia marítima sobre el Mediterrani Occidental i per a controlar els comerços mercants, generarà una autèntica guerra de desgast, en la qual la filosofia dels atacs a ports i altres cops d'efecte d'aquest caire quadraven perfectament. Posteriorment, les esquadres franceses imitaran aquestes tàctiques.

IV. BALANÇ FINAL

El període que va entre els anys 1480 i 1520 pot considerar-se com l'època més espectacular en l'Era dels Descobriments, com un moment clau per a la història marítima, tant a nivell dels països que protagonitzaren directament aquella vasta empresa com per als països que hom pot considerar-ne protagonistes passius. El País Valencià i totes les terres de la façana mediterrània peninsular, en el seu conjunt, es van veure sotmesos a la pressió corsària de moltes diverses maneres. Així, doncs, dintre de la panoràmica general de l'estudi de la pirateria a València, l'anàlisi dels albiraments costaners és una de les fonts que més ens pot ajudar a aclarir les línies mestres d'aquest important fenomen, en una època concreta. Per tant, les notícies d'alerta litoral es constitueixen en una documentació essencial i imprescindible a l'hora d'investigar el problema susdit. Ara bé, açò només és possible si partim de la base de comptar amb un arxiu que ens ofereisca tota una sèrie de dades cronològiques de forma suficientment continuada i completa com per a permetre'ns analitzar i esbossar un seguiment temporal de llarga durada. En aquest punt, l'Arxiu Municipal de València compta amb uns fons, des del nostre punt de mira, extraordinaris, que ens serveixen perfectament per a escometre aquesta tasca d'anàlisi amb certes garanties d'èxit. En conseqüència, gràcies als avisaments costanencs som capaços, a nivell estadístic, de tenir una mínima idea del nombre total dels albiraments de

vaixells enemics de la Confederació, durant aquets període tan decisiu. A més a més, coneixerem el tipus d'embarcacions emprades, de quin divers gènere de pirates es tractava, on foren descoberts i per mitjà de quin procediment arribaven les notícies a la capital valentina, sense oblidar, per supost, la data aproximada de la seua localització. Totes aquestes dades són, en certa mesura, suficients per a tenir una visió global del món del cors i endemés són fonamentals per a poder abordar la qüestió amb veritable profunditat. És per tot això que hem considerat digne d'estudi l'anàlisi dels avisos costaners, ja que representen una documentació quelcom més indispensable per a la investigació de la pirateria baixmedieval a la Mediterrània Occidental.

ANDRÉS DÍAZ BORRÁS
Departament de Paleografia
Universitat de València